

УДК 342.98

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ КРИТЕРІЇВ

Сергій ЖУКОВ,

кандидат юридичних наук, докторант
Міжрегіональної Академії управління персоналом

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено основні властивості принципів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів як концептуальних засад, що визначають шляхи удосконалення судової системи України. Визначено особливості теоретичних підходів до проблеми пошуку класифікаційних критеріїв та структури принципів. Обґрунтовано, що класичною схемою такого розподілу є поділ принципів на загальні та спеціальні. Розглянуто зміст загальних принципів, зокрема, верховенства права, законності, об'єктивності та неупередженості, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Надано визначення поняття «принципи адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів».

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, доброчесність суддів, загальні принципи, спеціальні принципи, класифікація.

PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT COURTESY JUDGE: PROBLEMS OF DETERMINATION OF CLASSIFICATION CRITERIA

Sergiy ZHUKOV,

Candidate of Law Sciences,
Doctoral Student of Interregional Academy
Personnel Management

SUMMARY

The article examines the properties of the principles of administrative and legal support for the integrity of judges. The features of theoretical approaches to the problem of their classification are determined. Studied their division into general and special. The content of general principles, in particular, the rule of law, legality, objectivity, and others, is considered. The definition of the concept of "principles of administrative and legal support for the integrity of judges" is given.

Key words: administrative and legal support, the virtue of judges, general principles, special principles, classification.

Постановка проблеми. Питання щодо змісту принципів має дуже важливе значення для будь-якої діяльності, адже визначення концептуальних її засад слугує орієнтиром, що визначає спрямованість змін щодо її удосконалення. Однак, на жаль, питання принципів адміністративно-правового забезпечення взагалі та принципів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів, зокрема, залишаються нині мало дослідженими. Вказане не дає змоги створити міцне науково-методологічне підґрунтя для реформування судової системи і слугує підтвердженням актуальності та важливості теми цієї статті.

Стан дослідження. Проблематику, пов'язану із визначенням сутності та створенням класифікації принципів у вітчизняній правовій науці, вивчали Л.В. Карабут, яка детально дослідила принцип публічності у кримінальному процесі України, А.М. Колодій, який розглянув у своїх роботах методологічні питання розвитку принципів права в їх системному зв'язку з конституційними нормами, В.І. Маюга, яким було визначено особливості принципів організації та діяльності прокуратури України, І.Л. Невзоров, яким було визначено теоретико-методологічні засади реалізації принципу законності, І.К. Полховська, яка висвітлила властивості конституційного принципу рівності людини і громадянина в Україні. В науці адміністративного права серед дослідників, які у своїх роботах визначили сутність та особливості принципів адміністративного права, варто назвати В.Б. Авер'янова, П.О. Баранчика, Т.О. Коломоєць,

А.С. Кравцова, Р.С. Мельника, А.А. Пухтецьку. Разом із тим проблематика принципів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів ще чекає на своїх дослідників.

Метою і задачею дослідження є визначення сутності та підстав класифікації принципів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження принципів, притаманних будь-якій діяльності, має ґрунтуватися на певних класифікаційних засадах, використання яких дасть змогу більш структуровано підходити до проблеми визначення сутності означених принципів. При цьому, безумовно, обрання класифікаційних критеріїв значним чином впливає на визначення ролі принципів у цій структурі та на їхнє змістове наповнення.

У філософії класифікація розуміється як багатоступінчастий, послідовний поділ обсягу поняття з метою систематизації, поглиблення і отримання нових знань щодо членів поділу. Результатом логічної класифікації є система співпорядкованих понять: подільне поняття є родом, а нові поняття (члени поділу) є видами цього роду, видами видів тощо. При цьому розрізняють штучну і природну класифікації [1, с. 283]. Зрозуміло, у нашому випадку буде мати місце штучна класифікація, вибір критеріїв якої буде зумовлюватися цілями дослідника та особливостями його світоглядної картини світу. Разом із тим варто сказати, що цінність будь-якої класифікації зростає, коли її використан-

ня можливе не лише в окремі узятих умовах, коли таке використання має не одиничний характер, а передбачає застосування у схожих випадках, ситуаціях, оскільки базується на теоретико-методологічному підґрунті, яке поділяють й інші дослідники. Як справедливо зазначає О.Я. Баєв, говорячи про важливу роль обґрунтованої класифікації у науковому дослідженні, вона є його необхідною передумовою, а іноді і суттєвою змістовною частиною, яка має самостійну наукову цінність. Класифікація приводить знання про об'єкт дослідження у певну логічну систему, обґрунтованість якої дає змогу найбільш доцільно застосовувати отримані знання на практиці і використовувати системний підхід у подальшому вивченні [2, с. 71]. М.В. Стояновський вказує, що цінність класифікації як гносеологічної категорії виявляється у тому, що вона базується на системному підході та структурному баченні явища, що вивчається [3, с. 43]. Отже, системність та структурність результатів дослідження будуть значною мірою залежати від правильних обраних підстав класифікації.

У теорії адміністративного права найбільш поширеним є розподіл принципів на дві групи: загальні та спеціальні. Перша, як правило, ґрунтується на нормах Конституції України і спільних для всіх суб'єктів суспільних відносин концептуальних засад діяльності (наприклад, охоплюваних змістом принципу законності). Друга група принципів враховує те особливе, що притаманно будь-якому виду суспільної активності, і базується на аналізі цієї діяльності, спеціальному законодавстві, яке її регулює. Так, наприклад, В.Ф. Муцко з цього приводу вказує: «Зрозумілим видається те, що здійснення адміністративно-правового регулювання характеризується наявністю двох груп принципів: загальних і спеціальних. Якщо до загальних принципів належать основоположні засади здійснення державно-владного в більшості сфер суспільних відносин (економіці, соціально-культурній, екологічній, державно-політичній та інших сферах функціонування суспільства), то спеціальні принципи визначають підвалини здійснення адміністративно-правового регулювання в кожній зі сфер по-різному. Це зумовлено наявністю цілої низки відмінностей, що характеризують кожну сферу суспільного буття. Саме спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання відображають особливості функціонування органів державної влади при досягненні конкретної мети. Водночас загальні принципи є визначальними і зумовлюють спеціальні» [4, с. 153].

Запропоновані багатьма вченими загальні принципи різних видів діяльності мають багато спільного. До них, зокрема, належать принципи верховенства права, законності, об'єктивності та неупередженості, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, незалежності.

Принцип верховенства права знайшов своє закріплення у ст. 8 Конституції України, яка визначає, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і мають відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду з метою захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується [5]. У наукових джерелах вважається, що еволюція принципу верховенства права доволі тривала у часі. Зміст цього принципу зазнав змін – від тези вузького доктринального змісту, яка не мала правозастосовочого значення до одного з основоположних принципів двох найбільш поширених у світі правових систем: романо-германської та англо-американської. Україна як представник романо-германської правової системи не є винятком. В адміні-

стративному судочинстві принцип верховенства права є: а) за закріпленням: одночасно і загальноправовий, і міжгалузевий, і галузевий; б) за поширеністю (застосуванням): одночасно загальноправовий та галузевий (щодо адміністративного судочинства); в) за цільовою спрямованістю: одночасно організаційно-функціональний та функціональний; за способом закріплення: писаний [6, с. 294].

У цьому підході, на нашу думку, становить інтерес авторський підхід до опису сутності верховенства права. Разом із тим не зовсім зрозуміло видається певна тавтологія, пов'язана з дублюванням ознак поширеності та закріпленням вказаного принципу. Однак методологічний підхід, за якого принцип не просто описується, а й виокремлюється певні його ознаки, видається нам вельми корисним для розуміння сутності досліджуваних принципів.

З огляду на цю ж структурну схему, принцип законності матиме певні спільні риси з принципом верховенства права: за закріпленням він також буде виступати одночасно і загальноправовим, і міжгалузевим, і галузевим; так само за поширеністю він матиме якості і загальноправового, і галузевого, за цільовою спрямованістю, також виступати одночасно організаційно-функціональним та функціональним. За способом закріплення він також буде писаним, із тією лише відмінністю, що він знаходить своє закріплення не у прямій вказівці на його існування та зміст у Конституції України, а в законах України, які регламентують діяльність суддів, хоча не можна не визнати деякої хаотичності правового закріплення принципу законності саме в аспекті адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів. Так, у ст.ст. 56, 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» категорія «законність» вживається в аспекті доброчесності суддів лише в аспектах обов'язку судді підтверджувати законність джерела походження майна у зв'язку з проходженням кваліфікаційного оцінювання або в порядку дисциплінарного провадження щодо судді, якщо обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді, а також такої підстави дисциплінарної відповідальності, як допущення суддею або членами його сім'ї витрат, що перевищують доходи такого судді та доходи членів його сім'ї; встановлення невідповідності рівня життя судді задекларованим доходам; непідтвердження суддею законності джерела походження майна [7]. Головними умовами втілення принципу законності у площину практичної діяльності є існування розгалуженої системи законодавства, яка об'єктивно віддзеркалює особливості суспільних відносин у цій сфері [8, с. 16].

Принципи об'єктивності та неупередженості є досить близькими за своїм змістом, тому розглянемо їх у сукупності наявних у них ознак. Заслужує на увагу, що у ч. 1 ст. 57 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і об'єктивність, і неупередженість є вимогами до здійснення правосуддя, які включені до тексту присяги судді: «Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підірвують авторитет правосуддя» [7]. З огляду на вказане виникає питання: чи є всі вказані в присязі вимоги такими, що становлять зміст принципів адміністративно-правового забезпечення доброчесності? Вважаємо, що ні. Деякі із вказаних категорій (наприклад

«кваліфіковано»), на нашу думку, не охоплюються ані змістом поняття «добросесність», ані предметом адміністративного права (ми вважаємо, що для вирішення рівня кваліфікованості судді господарського суду, наприклад, не можна не користуватися предметно-понятійним апаратом господарського судочинства).

Принцип дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, як і принципи верховенства права та законності, є закріпленням одночасно і загальноправовим, і міжгалузевим, і галузевим; за поширеністю він буде мати якості і загальноправового, і галузевого, за цільовою спрямованістю також виступати одночасно організаційно-функціональним та функціональним, а за способом закріплення він є писаним. Ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає: кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом [7]. Чи можуть ці положення поширюватися не лише на діяльність судді, а й на адміністративно-правове забезпечення його добросесності? Вважаємо, що так, оскільки суддя також може виступати носієм прав, свобод та інтересів, що можуть бути порушені у разі неправомірного визначення його недобросесним.

Висновки. На підставі викладеного вище можна запропонувати дефініцію принципів адміністративно-правового забезпечення добросесності суддів як закріплених у Конституції та законах України концептуальних засад визначення їх відповідності етичним стандартам здійснення правосуддя та формування моделі їх бажаної поведінки, яка відповідала б поставленим перед ними завданням. Дослідження принципів адміністративно-правового забезпечення добросесності суддів має передбачати розмежування вказаних принципів за одним чи кількома критеріями, що дасть змогу повною мірою проаналізувати їх зміст та сприятиме зручності правозастосування. Класичним варіантом такого розподілу виступає поділ принципів на загальні та спеціальні, разом із тим залежно від поставлених перед дослідником цілей можуть існувати й інші критерії та підстави. Напрямами подальших наукових розвідок у цьому напрямі мають стати визначення сутності спеціальних

принципів адміністративно-правового забезпечення добросесності суддів та їх співвідношення із загальними принципами.

Список використаної літератури:

1. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В.І. Шинкарука. Київ: Інститут філософії Г.С. Сковороди НАНУ. 566 с.
2. Баев О.Я. Тактика следственных действий: Учебное пособие. Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. 224 с.
3. Стояновский М.В. Классификационный подход в криминалистической науке и практике (на примере криминалистической тактики). Москва: Юрлитинформ, 2010. 160 с.
4. Муцко В.Ф. Генезис адміністративно-правового регулювання безпеки дорожнього руху в ХХ столітті. Кримський юридичний вісник. 2011. № 1. (11). С. 152–159.
5. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Рибченко А.О. Принцип верховенства права та специфіка його реалізації у адміністративному судочинстві. Право та управління. 2011. № 2. С. 292–296. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/prtup/2011_2/zmist.html.
7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
8. Митний кодекс України: наук.-практ. коментар / А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний, Р.А. Калюжний та ін. Київ: Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 757 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Жуков Сергій Вікторович – кандидат юридичних наук, докторант Міжрегіональної Академії управління персоналом

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Zhukov Sergiy Viktorovich – Candidate of Law Sciences, Doctoral Student of Interregional Academy Personnel Management

Statti2018@i.ua